

References:

1. *Ribo T.* Tvorcheskoe voobrazhenie. Perevod s frantsuzskogo / T. Ribo. – Izd-stvo : Tipografiya Yu. N. Erlikh, Sadovaya. – № 9. – 1901. – 327 s.
2. *Rubinshteyn S. L.* Osnovy obshchey psikhologii / S. L. Rubinshteyn. – SPb. : Piter Kom, 1999. – 720 s.
3. *Sharko V. D.* Rozvytok myslennia uchniv u protsesi navchannia: metodychni posibnyk dlia vchyteliv, pratsivnykiv metodychnykh sluzhb, vykladachiv VNZ i studentiv / V. D. Sharko. – K. : Spb Bohdanova, 2007. – 230 s.
4. *Gilford Dzh.* Priroda chelovecheskogo intellekta [Elektronnyy resurs] / Dzh. Gilford. – Rezhim dostupa : vikent.ru/enc/1802
5. *Khalpern D.* Psikhologiya kriticheskogo myshleniya [Elektronnyy resurs] / Dayana Khalpern. – Rezhim dostupa : nashol.com/201012237172/
6. *Matyushkin A. M.* Problemnye situatsii v myshlenii i obuchenii / A. M. Matyushkin. – Izd-vo : Direktmedia Publishing, 2008. – 392 s.
7. Vserossiyskie olimpiady po fizike / pod red. S. M. Kozela, V. P. Slobodyanina. – M. : Verbum-M, 2005. – 534 s.

ПАШКО М. И. *Задачный подход к развитию творческого мышления учащихся учебных заведений физико-технического профиля.*

В статье рассматривается возможность развития творческого мышления учащихся общеобразовательных учебных заведений физико-технического профиля в процессе решения олимпиадных задач.

Ключевые слова: *развитие творческого мышления, олимпиадные задачи, общеобразовательные учебные заведения физико-технического профиля.*

PASHKO M. I. *Task going near development of creative thought of student educational establishments of physics and technology type.*

In the article possibility of development of creative thought of student general educational establishments of physics and technology type is examined in the process of decision of olympiad tasks.

Keywords: *development of creative thought, olympiad tasks, general educational establishments of physics and technology type.*

УДК 37.01:378

Петляева В. В.

МОРАЛЬНА КУЛЬТУРА ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

У статті визначено сутність основних понять “культура”, “мораль” та “моральна культура”. Обґрунтовано актуальність і практичну значущість проблеми морального виховання особистості майбутнього вчителя іноземних мов. Висвітлено проблему формування моральної культури у студентів вищих педагогічних навчальних закладів у системі підготовки вчителя іноземної мови. Автором проаналізовано останні дослідження та публікації з цієї проблеми; визначено основні задачі морального виховання студентів вищих педагогічних навчальних закладів; наведено рівні моральної вихованості особистості; розглянуто

значущість формування моральної культури майбутнього вчителя іноземних мов.

Ключові слова: духовність, культура, мораль, моральна культура, моральні цінності, моральне виховання.

Кардинальні зміни суспільного і культурного життя охоплюють як суспільство в цілому, так і професійну сферу кожної людини. Посилюється тенденція до поглибленого пошуку загальнолюдського змісту в сучасному культуротворчому процесі, що викликається необхідністю переосмислити діяльність, відносини, наявні зразки і норми поведінки, реалізовані в соціальній практиці, що приходять у суперечність з соціальними умовами.

Україна переживає нині досить скрутні часи. Складна економічна та політична ситуація ускладнює соціальні проблеми. Небезпечною є культурна криза, яка спричинює духовну деградацію суспільства, розмивання ціннісних орієнтацій і моральний занепад.

Особливого значення набуває сфера педагогічної діяльності, де трансформуються вимоги як суспільного і державного устрою життя, так і особистості до себе та інших.

Виникає необхідність орієнтації майбутнього вчителя на вдосконалення у сфері професійної діяльності вже з самого початку підготовки до майбутньої професії.

Постановка проблеми обумовила **мету статті** – визначення сутності понять “культура”, “мораль” та “моральна культура”; проблема формування моральної культури у студентів вищих педагогічних навчальних закладів у системі підготовки вчителя іноземної мови.

Вивчення проблеми морального становлення особистості визначається результатами досліджень не лише в педагогіці, але й у психології, соціології, філософії тощо. Питання морального виховання дітей та молоді досліджуються в працях І. Бежа, Г. Васяновича, Н. Волкової, М. Красовицького, Л. Кулагіної, І. Лебідя, А. Макаренка, Е. Помиткіна, В. Сухомлинського та інші.

В сучасних умовах розвитку суспільства науково-теоретичні засади формування особистості, її загальної і, зокрема, моральної культури розроблялися у працях К. Байші, Л. Бурдейної, І. Грязнова, В. Діуліної, І. Зязюна, О. М. Кузнецової, В. Лозового, О. Олексюк, В. Плахтій, Г. Б. Полякової, О. Пометун, О. Савченко, О. Сухомлинської, Л. Хоружої.

Проведений аналіз досліджень та джерел дає нам можливість зазначити, що на сучасному етапі накопичено певний досвід із підготовки вчителя до морального виховання. Проте, залишається не визначеною проблема особливостей процесу формування моральної культури особистості в системі підготовки майбутнього вчителя іноземної мови, відсутні науково обґрунтовані рекомендації щодо ефективного здійснення означеного процесу.

Розкриття сутності поняття “моральна культура” потребує аналізу понять “культура” та “мораль”. Поняття “культура” тлумачать по-різному. У загальному контексті та найбільш ґрунтовніше, на нашу думку, поняття “культура” визначено у педагогічному словнику С. У. Гончаренко. Культура (від лат. *cultura* – виховання, освіта, розвиток) – сукупність практичних, матеріальних і духовних надбань суспільства, які відображають історично досягнутий рівень розвитку суспільства й людини і втілюються в результатах продуктивної діяльності [2].

Також поняття “культура” визначено у психологічному словнику Ю. О. Приходько, В. І. Юрченко. Культура (лат. *cultura* – догляд, освіта, розвиток) – 1) сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених суспільством, які характеризують певний рівень його розвитку; 2) рівень, ступінь розвитку, досягнута в деякій галузі знань або діяльності: культура праці, культура управління, культура мови тощо; 3) ступінь соціального, морального й розумового розвитку, властивий конкретній людині. Отже, виховання і розвиток особистості відображено у феномені культури а також тісно пов’язано з поняттям “духовність” [6]. Отже, виховання і розвиток особистості відображено у феномені культури.

С. У. Гончаренко визначає поняття “мораль” у словнику. Мораль (лат. *moralis* – моральний, від *mores* – звичаї) – одна з форм суспільної свідомості; система поглядів і уявлень, норм і оцінок, що регулюють поведінку людей. Мораль виконує пізнавальну, оціночну, виховну функції. Складовими моралі є моральна діяльність (вчинки, поведінка людини); моральні відносини, моральна свідомість. Норми і принципи моралі, моральні ідеали, почуття становлять систему моралі, яка визначає життєву позицію певної соціальної спільності чи індивіда, орієнтує їх у світі цінностей [2]. Індивідуальна мораль з позиції науково-матеріалістичної концепції детермінована суспільством, однак людина вільна у виборі норм поведінки і повинна відповідати за свій вибір.

На думку В. О. Сухомлинського, “мета виховання полягає в тому, щоб, морально удосконалюючись, людина у своїх взаємовідносинах з іншими людьми перемагала зло” [7].

В. П. Андрущенко у своїх наукових працях зазначає: “Любити дитину і людей, бути патріотом власної держави і громадянином світу, морально і соціально високою особистістю, носієм гуманістичних цінностей, авторитетом у своїй предметній галузі і соціальному досвіді тощо, були і залишаються ознаками людини, яку в усі часи і всі народи називали “вчителем”” [1].

Моральна культура вчителя є найголовнішою передумовою не лише оволодіння педагогічною майстерністю, але і загального професійного самовдосконалення. Така закономірність зумовлена декількома обставинами. По-перше, моральна культура майбутніх учителів є

невід'ємною частиною духовної культури суспільства, студентська молодь покликана розширювати та примножувати її соціально-культурний зміст. По-друге, зростання моральної культури вчителя сприяє його чинному ставленню не лише до об'єктів, що мають соціально-культурний зміст, але й до наукових знань, що містять в собі безцінні надбання соціокультурного досвіду людства [3].

Моральне виховання студентів покликане вирішувати три основні завдання:

– формувати у студентів моральну свідомість, розуміння суті моралі, принципів і норм поведінки людини загалом і вчителя зокрема; переконаність у необхідності повсякденного виконання цих суспільних вимог;

– виховувати дієві, сильні моральні відчуття, спонукаючи до корисних справ і вчинків, утримуючи від дій, що завдають шкоди, збиток суспільству, колективу, іншим людям, що суперечать званню вчителя;

– виробляти вміння поводитися у найрізноманітніших ситуаціях у повній відповідності з вимогами моралі [4].

Результатом процесу морального виховання студентів повинен стати високий рівень моральної культури, моральної вихованості майбутнього вчителя іноземних мов.

Виховання моральної культури розглядається не лише як один з напрямів загального виховного процесу, а як цілісний інтегрований механізм повноцінного розвитку і становлення особистості майбутнього вчителя.

Без високої моральної грамотності майбутній учитель не зможе виконати свої професійні обов'язки. Однак дієвість етичної освіти виявляється не тільки у знанні основних положень моралі, вмінні теоретично вирішувати професійно-моральні проблеми, а насамперед у формуванні високих моральних переконань, мотивів поведінки, самих вчинків.

У процесі формування моральної культури особистості відбираються моральні цінності, що становлять частину загальнолюдських цінностей. Формуються моральна свідомість і самосвідомість особистості у процесі її взаємодії з довкіллям.

Індивідуальну свідомість відрізняє від суспільної те, що в індивідуальній свідомості відбиваються як особистісні, так і суспільні фактори життя конкретної людини, специфіка мікросередовища, в якому вона живе (табл. 1).

Таблиця 1

Рівні моральної вихованості особистості [5]

<i>Рівні моральної вихованості</i>	<i>Психологічна структура</i>	<i>Проявлення у поведінці</i>	<i>Завдання формування</i>
1. Висока (внутрішня) вихованість	Наявність моральних звичок та моральних почуттів як потреби виконувати моральні норми та протидіяти їх порушенню	Не тільки нормальні вчинки, а й активна протидія вчинкам, що вступають у суперечність з моральними нормами	Зміцнення наявних моральних звичок
2. Добра (зовнішня) вихованість	Наявність високоавтоматизованих навичок, застосування добре засвоєних моральних норм	Спонтанні дії, що відповідають моральним нормам	Виховання моральних почуттів
3. Ситуаційна вихованість	Знання моральних норм, але їх виховання тільки спонтанне у певних ситуаціях	Спонтанне виконання дій, що відповідають моральним нормам, можливість виконання моральних дій	Зміцнення моральних навичок
4. Погана вихованість	Знання моральних норм, але відсутність навичок їх виконання	Можливий прояв окремих аморальних дій	Набуття моральних навичок
5. Невихованість	Погане уявлення про моральні навички та норми	Частий вияв невихованості як дії, що виступають у суперечність з моральними нормами	Набуття знань моральних норм

Необхідною умовою професійної діяльності вчителя іноземних мов є моральна самосвідомість. Під самосвідомістю майбутнього вчителя ми розуміємо: усвідомлення й оцінку своїх дій, вчинків та їх наслідків, потреб, думок, морального обличчя, ідеалів, мотивів поведінки, оцінювання себе, своїх життєвих та професійних цілей.

Формування глибоко усвідомленого почуття професійного обов'язку є одним із головних завдань морального виховання майбутніх учителів.

У педагогіці найчастіше переважають три напрями в оцінці морального розвитку дітей та дорослих:

1. Функціональний атомарний підхід (Н. В. Єфременко, Л. О. Іванова, Н. І. Монахов та ін.), що рекомендує спиратися на численний перелік моральних якостей (працелюбність, гуманність, колективізм, чесність, бережливість, скромність, дисциплінованість, ввічливість та ін.).

2. Інтегрований підхід (Л. І. Вожович, В. С. Мерлій, М. С. Неймарк та ін), що пропонує спиратися на якийсь один, максимально широкий критерій,

який дає змогу виявити і стисло зафіксувати головний стрижень особистості, що визначає звичайну лінію її поведінки (моральна готовність вихованця та ін.).

3. Комплексний, інтегрально-аналітичний підхід (Б. П. Бітинас, О. В. Зосимовський та ін.), у якому інтегративний підхід відіграє роль провідного методу вивчення вихованості; функціональний – допоміжного.

Моральність конкретної людини – це засвоєна, внутрішньо прийнята суспільна мораль, що регулює її індивідуальну поведінку і спирається на світоглядні переконання та почуття совісті [5].

Важливо, щоб студенти знали моральні вимоги щодо професій, які вони опановують, і якості, які повинні виховати в собі, щоб відповідати цим вимогам. Засвоєння норм професійної етики допомагає молодій людині швидше професійно адаптуватися.

Висновки. Отже, моральна культура є найголовнішим компонентом життя особистості, який проявляється у сукупності принципів, норм, правил, почуттів, що регулюють її дії в усіх сферах життя. Формування всебічно розвиненої особистості майбутнього вчителя іноземних мов потребує здійснення цілеспрямованої виховної роботи в різних напрямках. У процесі формування майбутніх учителів іноземних мов чільне місце належить вихованню моральної культури особистості, що передбачає застосування педагогічних принципів та основних положень гуманістичної педагогіки та педагогіки співробітництва. Саме завдяки формуванню моральної культури перебудовується сама людська особистість відповідно до моральних цінностей, які віддзеркалюють суспільні відносини, правила та норми поведінки людей. Саме тому виховання моральної культури особистості студентів вищих навчальних закладів у системі підготовки вчителя іноземних мов нині стає одним із пріоритетних напрямів роботи всієї системи університетської освіти України.

Використана література:

1. Андрущенко В. П. Роздуми про вчителя / В. П. Андрущенко // Вища освіта України – 2011. – № 2. – С. 6-12.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
3. Донцов А. В. Моральна культура вчителя : монографія / А. В. Донцов. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2008. – 240 с.
4. Кузнєцова О. А. Моральне виховання студентів вищих навчальних педагогічних закладів : навчальний посібник / О. А. Кузнєцова. – Миколаїв : Вид-во "Іліон", 2006. – 164 с.
5. Педагогіка вищої школи / за ред. З. Н. Курлянд. – К. : Знання, 2005. – 399 с.
6. Приходько Ю. О. Психологічний словник-довідник : навч. посіб. / Ю. О. Приходько, В. І. Юрченко. – К. : Каравела, 2012. – 328 с.
7. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину : твори у 5 т. / В. О. Сухомлинський. – К., 1976. – Т. 2. – С. 230.

References:

1. *Andrushchenko V. P. Rozdumy pro vchytelia / V. P. Andrushchenko // Vyscha osvita Ukrainy – 2011. – № 2. – S. 6-12.*
2. *Honcharenko S. U. Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk / S. U. Honcharenko. – K. : Lybid, 1997. – 376 s.*
3. *Dontsov A. V. Moralna kultura vchytelia : monohrafiia / A. V. Dontsov. – Kh. : KhNU imeni V. N. Karazina, 2008. – 240 s.*
4. *Kuznietsova O. A. Moralne vykhovannia studentiv vyshchych navchalnykh pedahohichnykh zakladiv : navchalnyi posibnyk / O. A. Kuznietsova. – Mykolaiv : Vyd-vo “Ilion”, 2006. – 164 s.*
5. *Pedahohika vyshchoi shkoly / za red. Z. N. Kurliand. – K. : Znannia, 2005. – 399 s.*
6. *Prykhodko Yu. O. Psykholohichnyi slovnyk-dovidnyk : navch. posib. / Yu. O. Prykhodko, V. I. Yurchenko. – K. : Karavela, 2012. – 328 s.*
7. *Sukhomlynskyi V. O. Yak vykhovaty spravzhniu liudynu : tvory u 5 t. / V. O. Sukhomlynskyi. – K., 1976. – T. 2. – S. 230.*

ПЕТЛЯЕВА В. В. Нравственная культура как основа формирования личности будущего учителя иностранных языков.

В статье определена сущность основных понятий “культура”, “мораль” и “нравственная культура”. Обоснованы актуальность и практическая значимость проблемы нравственного формирования личности будущего учителя иностранных языков. Освещена проблема воспитания нравственной культуры у студентов высших педагогических учебных заведений в системе подготовки учителя иностранного языка. Автором проанализированы последние исследования и публикации по данной проблеме. Определены основные задачи нравственного воспитания студентов высших педагогических учебных заведений. Приведены уровни нравственной воспитанности личности. Рассмотрена значимость формирования нравственной культуры будущего учителя иностранных языков.

Ключевые слова: *духовность, культура, мораль, нравственная культура, нравственные ценности, нравственное воспитание.*

PETLIAIEVA V. V. Moral culture as the basis of forming the personaliyt of future foreign language teachers.

The analysis and the essence of the terms ‘culture’, ‘morality’ and ‘moral culture’ are given in the article. The urgency and practical significance of the problem of moral education of the personality of the future teacher of foreign languages are substantiated. The article deals with the problem of education of moral culture of the students of higher educational institutions in the training of foreign language teachers. The author analyzes the recent research and publications on this issue. The main objectives of moral education of students of higher educational institutions are defined. The levels of moral upbringing are given. The importance of the formation of moral culture of the future teacher of foreign languages is analyzed.

Keywords: *spirituality, culture, morality, moral culture, moral values, moral education.*